

25.000 tot
50.000 nieuwe
banen voor de
komende
10 jaar

Binnen 20 jaar
wereldwijde
koploper
in slimme
circulaire
economie

3 procent
regionale
economische
groei per
jaar

MRDH

De Metropoolregio Rotterdam Den Haag is een samenwerking van 23 gemeenten en heeft een oppervlakte van 990 km² met 2,3 miljoen inwoners. De regio is goed voor een vijfde van het bruto nationaal product. In de Metropoolregio wordt vijftien procent van het totale Nederlandse inkomen verdiend.

MRDH MRDH TOPREGIO IN DE MAAK

Met het Regionaal Investeringsprogramma zet de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) in op economische groei en welvaart in het hart van de zuidelijke Randstad. Dus slaan gemeenten de handen ineen.

De Metropoolregio investeert – met het liefst de nationale overheid en Europa aan boord – met private en publieke middelen in 150 projecten. Beoogd resultaat: een gezond en aantrekkelijk woon-, werk- en recreatief klimaat. ‘Onze regio heeft potentie genoeg’, stelt secretaris-generaal Annet Bertram van de MRDH.

EUROPESE TOPREGIO

Als het aan de 23 gemeenten ligt, wordt de relatief hoge werkloosheid in een snel tempo teruggedraaid. Reis je straks fluitend naar je werk via een nog snellere en milieuvriendelijke ov-verbinding. En ontbreekt het de inwoners straks aan niets in hun woon- en leefomgeving. Een ambitieuze maar realistische uitdaging! De metropoolregio kan die kip-met-gouden-eieren zijn, en zich blijvend vestigen in de top van Europese regio’s. Een hub voor handels- en kennisuitwisseling. De ingrediënten voor een topregio heeft de regio al in huis met een internationale Rotterdamse haven en waterwegen, de internationale rechtbanken en tribunalen en het Vredespaleis in Den Haag. Plus tal van kennisinstututen als de TU Delft, TNO, Erasmus Universiteit, Universiteit Leiden en gerenommeerde hbo- en mbo-opleidingen. En niet te vergeten: die kilometerslange kust binnen handbereik, met prachtige stranden en duingebieden.

REGIONAAL INVESTERINGSPROGRAMMA

Dat de economische prestatie tot nu toe achterblijft bij vergelijkbare regio’s, ondanks alle potenties, ligt vooral aan de ruimtelijk-economische versnippering. Crossovers en innova-

tielkracht worden onvoldoende benut, laat het OESO rapport van 2016 zien. En daar moet het Regionaal Investeringsprogramma verandering in brengen: investeren is van nationaal belang.

Bertram: ‘We staan aan de vooravond van een voor Nederland ongekende ontwikkeling. Sectoren zullen zich opnieuw moeten uitvinden en inspelen op kansen. In vijftien jaar tijd komen er 230.000 woningen bij; de vraag naar mobiliteit neemt met sprongen toe. Dat brengt grote kansen met zich mee voor een duurzame economische ontwikkeling voor onze inwoners en bedrijven. Samen bouwen we - mede door middel van de Roadmap Next Economy - een innovatiestrategie voor de komende twintig jaar. De Roadmap biedt kansen voor nieuwe bedrijvigheid en banen op alle niveau’s en speelt in op de digitalisering van goederen en dienstverlening. Hiermee spelen we in op economische en technologische ontwikkelingen, aan innovatie, groei en het terugdringen van werkloosheid. We zijn op de goede weg en zien in korte tijd al dat er door enthousiaste co-creatie nieuwe business en werkgelegenheid ontstaat.’

Een goed voorbeeld is het Dutch Wind Wheel, het duurzame icoon van de toekomst. Een plek waar allerlei technologische innovaties samenkomen.

‘Hier onderzoeken ze onder andere de

mogelijkheden voor de ontwikkeling van lokale energieopwekking en een gesloten watersysteem. Die innovaties kunnen we bijvoorbeeld weer toepassen in de Next Generation woonwijk, oude stadswijken die we omvormen tot de duurzame wijk van de toekomst.’

VIER VERNIEUWENDE PIJLERS

SNELLE VERBINDINGEN

De kwaliteit van een goede (ICT) infrastructuur op de weg, het spoor, het water en in de lucht is de basis van iedere economie, en één van de pijlers waarop het Regionaal Investeringsprogramma zich richt.

‘Investeren in (light)rail hebben een prominente plek. Naast investeren, moeten we er ook voor zorgen dat bestaande en nieuwe infrastructuur met voldoende middelen worden beheerd en onderhouden. Een mooi voorbeeld van vernieuwende verbindingen is de verbeterde bereikbaarheid van Rotterdam-Zuid via een nieuwe oeververbinding (MIRT-traject) of het hoogwaardige netwerk van lightrail, de connectie Rotterdam/Zoetermeer met de Binckhorst en de internationale zone Den Haag.’

NIEUWE ECONOMIE

Vernieuwende economie gaat de toekomst en de concurrentiekracht van Nederland bepalen, zegt Bertram. Digitalisering en verduurzaming

van energie-opwekking en efficiënt gebruik van productiesystemen, vervoersketens en dienstverlening hebben een positieve impact op de economische bedrijvigheid. De regio omarmt de ontwikkeling naar een nieuwe economie en ziet daarin haar kansen en uitdagingen op het gebied van voeding, gezondheid, maritieme- en logistieke vraagstukken, watermanagement en veiligheid. De nieuwe economie brengt banen op elk niveau.

‘Minder gebruik van fossiele grondstoffen vraagt om energieopwekking die nog duurzamer is, maar ook het openbaar vervoer moeten we nog efficiënter gaan inzetten. We richten ons als regio op de nieuwe economie. Bijvoorbeeld door in de regio proeftuinen op te zetten voor 3d-printing, zelfrijdend vervoer en nieuwe manieren voor het kweken van voedsel. Om iedereen die kans op werk te geven, moeten we investeren in onderwijs, coaching en individuele begeleiding om deze mensen klaar te stomen voor die nieuwe economie. Want werkgevers

1 Lea, ontwikkeld op de TU Delft door Robot Care Systems dat inzet op betaalbare zorgrobots.

2 Verschillende fieldlabs, bijvoorbeeld op het gebied van 3d-printing, zijn binnen de metropoolregio verenigd om zo van elkaars kennis en ervaringen gebruik te maken.

3 De Roadmap Next Economy, opgeleverd eind 2016, is een innovatiestrategie met handelingsperspectieven voor de komende tien tot twintig jaar waarmee we in kunnen spelen op de wereldwijde economische en technologische ontwikkelingen die onze samenleving drastisch gaan veranderen.

type rond op het tramnet in de Haagse regio. Beter toegankelijk en meer capaciteit.

6 De A4 Delft Schiedam is de nieuwste snelweg binnen de regio, het proces rond de wegen A16 Rotterdam en de Blankenburgverbinding is in volle gang.

7 In het Regionaal Investeringsprogramma zet de regio in op het vernieuwen van stad en omgeving, zoals het verbeteren van het groene vestigingsklimaat in Midden-Delfland.

8 De Parkshuttle in Capelle a/d IJssel is een vorm van automatisch vervoer. De regio wil hierin uitgroeien tot koploper.

9 Annet Bertram, Secretaris-Generaal van de Metropoolregio Rotterdam Den Haag.

zullen steeds meer het talent van hun werknemers aanboren en eisen dat ze goed geschoold zijn en bijgeschoold blijven.’

SCHONE ENERGIE

De Metropoolregio neemt haar verantwoordelijk als het gaat om duurzaamheid en klimaat, benadrukt de secretaris generaal. De regio overlegt intensief met TNO en TU Delft over slimme praktische oplossingen, hergebruik van grondstoffen en het duurzaam benutten van natuurlijke hulpbronnen. Bedrijven en woningen gaan steeds meer draaien op energiebronnen als wind, zon en geothermie.

‘Stapsgewijs verduurzamen we. Een mooi voorbeeld is de verschillende geothermie projecten die in de regio lopen. We willen jaarlijks twee à drie aardwarmteboringen realiseren. De regio groeit dan naar koploper in Europa.’

‘ROTTERDAM IS EEN STAD DIE GEWAARDEERD WORDT’

Inwoners en toeristen waarderen Rotterdam steeds meer. Ook bedrijven zien in de metropoolstad een big opportunity. De gemeente Rotterdam zit dan ook niet stil. Constant is ze in beweging op het gebied van economische, technologische en duurzame ontwikkelingen.

CITYLOUNGE

De ontwikkeling van de binnenstad gaat in een rap tempo en de ambitie om van de binnenstad een citylounge te creëren, slaagt meer en meer, volgens wethouder Ronald Schneider van Stedelijke Ontwikkeling.

‘De stad sluit aan op de wensen van bedrijven en burgers. Zo willen inwoners dat we meer gebruik maken van bestaande gebouwen in de binnenstad en deze transformeren naar woningen. Op die manier kunnen we veel sneller woningbouwprojecten realiseren.

Via prijsvragen van het Woonlab010 vragen we Rotterdammers mee te denken over nieuwe invulling van bestaande gebouwen. Leegstaande winkels worden omgebouwd tot huizen; we transformeren ook scholen naar woningen. Met klushuizen behouden we iconische gebouwen, maar bieden we zelfbouwers de ruimte om een huis naar wens te bouwen.’

Inspeland op de toenemende vraag naar wonen in het centrum verdicht de gemeente de stad, maar ook in andere delen van Rotterdam timmert ze aan de weg.

‘In Katendrecht bijvoorbeeld, een hippe wijk met veel voorzieningen op het Deliplein en een eigen theater. Er komen honderden woningen bij.’

Met oog voor de buitenruimten, zachtere vitale uitstraling met meer groen, fietspaden en mooie gebouwen, is de binnenstad een prachtige plek geworden voor ontmoetingen, verblijf en vermaak. Rotterdam is een stad die gewaardeerd wordt, merkt

Schneider op. ‘Vorige jaar is onze stad zelfs tot ‘Beste binnenstad van Nederland’ uitgeroepen. Daar ben ik enorm trots op.’

HET CENTRUM VAN ROTTERDAM

Het vernieuwde Centraal Station is een belangrijke economische spil in hartje Rotterdam. En dat werkt door op de gehele binnenstad. Er zijn veel kantoortransities uitgevoerd; gebouweigenaren hebben geïnvesteerd in herontwikkeling, transformatie, verduurzaming, nieuwe verhuurconcepten en uitbreiding van de horeca. Diverse werelden komen immers bij elkaar in het Central District, global en local.

Schneider: ‘Het Central District is voor iedereen. Of je nu groot of klein wilt wonen, weinig vierkante meters nodig hebt om te werken of veel, in maatpak loopt of in spijkerboek. De hypermobiele stedelijke doelgroep voelt zich hier thuis.’

Om dit niveau vast te houden, blijft de gemeente Rotterdam zich ontwikkelen en bouwt de kracht van de binnenstad uit. Grenzen tussen werken en wonen vervagen.

‘We werken nu aan de actualisering van het Global Cityconcept. Partijen werken samen met het cluster Stadsontwikkeling van de gemeente Rotterdam, creëren en ontwikkelen steeds meer kansen. De economie zit mee, en in die verandering liften we mee. Met het Cambridge Innovation Centre en Venture Café in het Groothandelsgebouw is het gebied rondom het Centraal Station een centrale hotspot.’

ROTTERDAM INNOVATION DISTRICT

Verbinden, investeren en ruimte bieden voor nieuwe initiatieven is een taak van de gemeente Rotterdam, vindt Schneider. Het Rotterdam Innovation District, dat wordt gevormd door RDM (voormalige

Rotterdamsche Droogdok Maatschappij) en Merwe-Vierhavens met zijn unieke stadshavens, is daar een goed voorbeeld van. Ze dragen bij aan de bloei van de nieuwe economie.

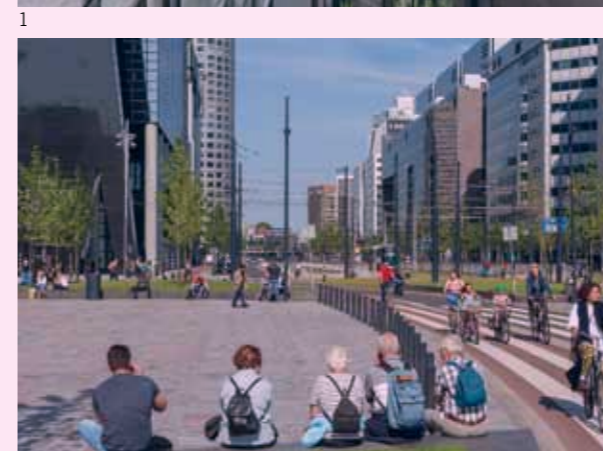
‘Zo’n combinatie van innovatieruimte en continentale verbindingen vind je nergens anders. In dit gebied versnellen we de ontwikkeling en profileren we ons internationaal. Onderzoek, onderwijs, multinationals en startups komen er samen. In onze regio hebben we met de TU en onze eigen Erasmus-universiteit en hogescholen ook veel kennisinstellingen die hier een rol in spelen.’

Op de RDM ontwikkelt zich de maakindustrie van de toekomst. Midden in de haven, en toch verrassend dichtbij de stad, werken bedrijven en instellingen samen aan innovaties die bijdragen aan een slimme haven. Tel daarbij de harde infrastructuur waarin de stadshavens zijn ingebed op: de grootste haven is naast de deur, en Rotterdam The Hague Airport is binnen twintig minuten bereikbaar.

‘En vergeet niet dat we het dichtste hsl-treinennetwerk en de best onderhouden wegeninfrastructuur van Europa hebben, plus een goed geolied metro, tram- en bussysteem.’

Ook in de Merwe-Vierhavens zoeken partijen elkaar op, vult Schneider aan.

‘Door kennis te delen en samen te innoveren, creëren we de grootste innovatiewerkplaats van Europa. De afgelopen jaren zijn hier al interessante ontwikkelingen geweest met het *Erasmus Centre for Entrepreneurship*, *Joep van Lieshout* en kleinere innovatieve ondernemers in het Keilepand. Het bedrijf Rainmaker

1 De Markthal, een architectonisch hoogstandje dat aansluit bij de uitstraling van de Binnenstad.

2 Het Rotterdam Central District (RCD), een belangrijk economisch gebied waar verschillende werelden samen komen.

3 Rotterdam volop bezig met (duurzame) innovaties een voorbeeld is de ontwikkeling van het industrieladen.

Holland bijvoorbeeld, dat water kan winnen uit lucht met een windmolen. Die initiatieven bieden de mogelijkheid om de Merwe-Vierhavens door te ontwikkelen tot Innovation District van Rotterdam.’

SMART CITY

Door de inzet van ‘slimme’ digitale technologie komt er steeds meer data beschikbaar over onderwerpen als energiezuinigheid, gezondheid, mobiliteit, veiligheid en duurzaamheid. Een kans voor burgers en ondernemers om respectievelijk slimmer

te leven of te ondernemen. De gemeente Rotterdam springt hier op in en creëert ook hier nieuwe kansen. Digitale technologie inzetten in het openbaar vervoer systeem of nieuwe energievormen komt steeds dichterbij.

‘Straks kun je met je bankpas contactloos betalen en in- en uitchecken in de metro of bus. Smart cities implementeren steeds meer digitale technologie in het dagelijkse leven. Dit is wat mensen willen, dan moet je daar als gemeente naar luisteren.’

Het Erasmus Centre for Future Ener-

gy Business experimenteert met digitale technologie in het Hart van Zuid-district. Het doel is om het district in vijf jaar tijd te transformeren naar zo’n smart city.

Schneider: ‘Ook op andere terreinen werken we aan een toekomstbestendige stad, bijvoorbeeld door duurzaam te bouwen. Bij het woningbouwproject De Eilanden van IJsselmonde worden zestig huizen aangesloten op het warmtenet van NUON en hebben ze geen aardgas aansluiting meer. Dat is bouwen voor later met oog voor het milieu.’

'WIL JE GEEN MIDDENMOTER ZIJN MAAR KOPLOPER, DAN MOET JE INVESTEREN'

Haagse stadsgebieden economisch, sociaal en recreatief verbinden op regionaal, landelijk en internationaal niveau, daarmee vat je de plannen van de enige Noord-Europese stad aan zee kort samen. Beleidsadviseur Economie Matthijs de Vries van de gemeente Den Haag: 'Haalbaar als je samenwerkt en investeert.'

MAURICE HAAK

1

2

STEBRU

3

Door de digitalisering, verandering op de energiemarkt en gewijzigde demografie moet er anders gekeken worden naar economie en ruimte. Die blik veranderen is een opgave en lijkt soms bedreigend, concludeert De Vries.

'Het enige antwoord daarop is investeren en kansen pakken. Zeker in een internationale stad als Den Haag met al haar tribunalen, hoven, kennisinstituten, securityinstellingen en internationale (innovatieve) bedrijven liggen genoeg mogelijkheden. Wil je geen middenmoter zijn maar koploper, dan moet je investeren in je stad.'

HET CENTRAL INNOVATION DISTRICT

Uit de regio en het buitenland vestigen bedrijven zich in het Central Innovation District (CID), gelegen in de driehoek tussen de stations. Het gebied is multimodal ontsloten, heeft een hoge dichtheid met de juiste partijen en instellingen en voldoende hoog geschoold personeel in de regio. Een aantrekkelijke plek voor bedrijven; eentje waar ze hun kracht kunnen benutten en uitbouwen. Een reden waarom de gemeente Den Haag investeert in dit gebied. Het voormalige ministerie

van Justitie en Binnenlandse Zaken is een goed voorbeeld van die transformatie.

De Vries: 'De TU Delft heeft er een vestiging net als de Universiteit Leiden met bestuurskundige en juridische opleidingen. Voor hun is het CID een proeftuin van ontwikkelingen. In het gebied realiseren we ook het Spuikwartier, met een onderwijs- en cultureel complex, woningen en hotelruimte. We zijn er heel blij mee. Sinds een jaar zie je studenten de stad verlevendigen, inmiddels zijn het er zo'n 40.000. Die groei geeft bijvoorbeeld een enorme impuls aan de daar aanwezige horeca.'

De gemeente Den Haag investeert in de bereikbaarheid en openbare ruimte in dit gebied. Ze wil verdichten en de hoogte in, zodat er een aantrekkelijk woon-werkmilieu ontstaat.

'We zoeken innovatieve partijen die investeren en bouwen in het CID. De ruimte is schaars, dus moeten we er doorzicht mee omgaan.'

HET KEKKE BINCKHORST

Op het voormalige bedrijventerrein Binckhorst komen steeds meer woningen, maar ook creatieve popups met hotspots

zoals de Caballerofabriek of Binck 36. Startups die belangrijk zijn voor vernieuwende economie.

'Die creatieve ondernemers willen we vasthouden, ook als ze doorgroeien en meer ruimte nodig hebben voor productie. Bedrijven zoals Secrid (van die handige veilige portemonnee, red) heeft werk voor mensen die goed met hun handen kunnen werken. En dat biedt weer kansen voor inwoners uit bijvoorbeeld Moerwijk of de Schilderswijk met een groter percentage lager of middelbaar geschoold personeel. Die bonte mix van Haagse ondernemers in alle stadsgebieden koesteren we!'

NIEUWE GENERATIE STADSWIJKEN

De gemeente Den Haag investeert ook in stadswijken die het moeilijk hebben. In Moerwijk heeft de gemeente samen met de woningcoöperatie het Hart van Moerwijk ingericht, een kleinschalig verzamelgebouwtje met vergaderruimtes, startende bedrijfjes en zzp'ers.

'Drie jongens uit die wijk zijn er begonnen en hebben via contacten met gemeentelijke organisaties hun entree gemaakt in The Hague Security Delta, in

het CID (bedrijven die zich bezig houden met cyberveiligheid, red). Bij de entree staat een prachtige designzuil, een scherm met plattegrond, en zo kun je precies zien waar welk bedrijf zit. Een idee van die jongens uit Moerwijk. Zo moet een stad nu optimaal functioneren met participatie en emancipatie voor nieuwe groepen uit diverse wijken.'

Een ander mooi voorbeeld is de Haagse markt; de gemeente maakt het aantrekkelijker, zodat het een plek voor iedereen wordt.

'We hebben geïnvesteerd in de veiligheid en attractiviteit van de Haagse markt. Dat was niet makkelijk, maar is wel gelukt. Vanuit allerlei wijken, heel Nederland eigenlijk, komen bezoekers naar de markt en besteden er hun geld. Mensen die er wonen en opgroeien verbreden op hun beurt hun horizon: de hele metropoolregio ligt voor ze open als het gaat om onderwijs en werk.'

DE KUST EN LEGOLAND

Natuurlijk is Den Haag trots dat ze de tweede toeristenstad van Nederland is, maar het kan nog beter: namelijk jaarrond toeristen trekken naar die Haagse kust.

Van seizoenstoerisme wil de gemeente groeien naar vierseizoenstoerisme.

'Paviljoens kunnen het hele jaar open, en dat geeft weer werkgelegenheid. Ondernemers moeten wel redenen zien om open te blijven, dus zijn we met ze in gesprek. Er moeten winterattracties bij komen, die mensen ook verleiden een bezoekje aan de kust te brengen. Legoland overweegt te investeren met een attractiepark in onze stad en we blijven goed samenwerken met Madurodam. Wij creëren randvoorwaarden zodat ondernemers vertrouwen krijgen in hun toekomstperspectief.'

ZEEWIERBOERDERIJ EN PLASTIC SOEP

De kust met een prachtige haven is tevens een cluster van bedrijvigheid met innovatieve bedrijven met een link naar zee. In Scheveningen zit een zeewierboerderij en de eerste oogst is al binnen.

'Het kabinet investeert landelijk vijf miljoen euro in deze ontwikkeling. Een ander geweldig initiatief is The Ocean Cleanup van TU-student Boyan Slat. Met andere internationale bedrijven ontwikkelt en test hij innovaties waarmee we de plastic soep op de oceanen kunnen afvangen.

Dat businessmodel past helemaal bij onze internationale stad van vrede en recht en is fantastisch voor onze economie!'

VERBINDINGEN

Om die bedrijvigheid in de haven en de kust aantrekkelijk te houden, moet Scheveningen vanuit de stad, de internationale zone en regio, nog beter bereikbaar zijn. Stadsgebieden moeten elkaar verbinden met zo min mogelijk overstapmomenten.

'Het netwerk van hoogwaardige tramlijnen kan uitgebreid worden, en niet alleen naar de kust. Al onze inwoners hebben baat bij een OV-punt dicht in de buurt van hun huis. Dan alleen kan de stad en de regio functioneren als één arbeidsmarkt met culturele voorzieningen en onderwijs. Zo hou je locaties vitaal en veerkrachtig.'

- 1 De kust en Legoland
- 2 Goede bereikbaarheid tussen de stad en Scheveningen
- 3 Het kekke Binckhorst

‘ALS IK DIT GEWETEN HAD, WAS IK VEEL EERDER NAAR SCHIEDAM GEKOMEN’

Jeneverstad Schiedam staat al vanaf de 18e eeuw internationaal op de kaart met de export van jenever en gin. Het distilleercluster is in volle bloei, en dat succes gaat de gemeente inzetten om de binnenstad nog aantrekkelijker te maken. Een speerpunt naast de ontwikkeling van de A-20 innovatieve zone en het havengebied.

DOUGLASNEIROBERTSON

1

FLEUR KOIJMAN

2

JENEVERSTAD EN GIN CITY

Schiedam heeft met jenever en gin een belangrijke troef in handen. De stad huisvest niet alleen de eeuwenoude distilleerderijen Nolet, De Kuyper en Herman Jansen, maar is ook de plaats waar de nieuwe top ginmerken Loopuyt, Bobby's en Sylvius vandaan komen. Het jaarlijkse jenever en ginfestival trekt duizenden bezoekers van buurgemeenten en toeristen, en maakt de stad levendig. De gemeente Schiedam investeert in een stuk beleving in de binnenstad.

Wethouder Alexander van Steenderen: ‘De jenever en ginindustrie speelt daarin een belangrijke rol. Doordat we meer investeren in instellingen, diverse evenementen, fysieke ruimte en stadsmarketing zie je meer toeristen onze kant opkomen. Met het Jenevermuseum geven we, samen met andere musea, vorm aan het Museumkwartier. We hebben ook nauw contact met Chinese touroperators en steeds vaker nemen ze Schiedam mee in hun rondje. ‘Als ik dit geweten had, was ik veel eerder naar Schiedam gekomen’, hoor ik vaak. Toeristen hebben geen idee dat wij zo'n mooie historische binnenstad hebben met de hoogste graanmolens ter wereld. Schiedam heeft zelfs een hypermoderne molen van de firma Nolet, die windenergie levert en de productie in de fabriek aandrijft. Een uniek concept met binnen een bar en bioscoop.’

A-20 INNOVATIEVE ZONE

De A-20 zone is een innovatieve hotspot

voor de maakindustrie in het hart van de metropoolregio, gelegen aan de as Rotterdam – Den Haag en bestaat uit 's Graveland Noord, Spaanse Polder, 's Graveland Zuid en Schieveste. De gemeente Schiedam ontwikkelt op deze locatie het grootste innovatieve bedrijventerrein van West-Europa met bedrijven die gerelateerd zijn aan de TU Delft, EUR en de maritieme sector. Deze hotspot is de ideale plek voor innovatieve bedrijven, zakelijke dienstverlening en distributie.

Van Steenderen: ‘In deze tijd is kennisontwikkeling en duurzaamheid een uitdaging. Als gemeente spelen we daar op in en scheppen ruimte voor meer innovatieve bedrijven én dat levert straks veel werkgelegenheid op.’

De A-20 zone is als broedplaats van bestaande en maakindustrie ook een prachtige plek voor start-ups of bijvoorbeeld een congrescentrum. Het is goed bereikbaar met openbaar vervoer en per auto.

‘Willen ondernemers zich hier vestigen dan kunnen we ze begeleiden op weg naar transitie, innovatie en duurzaamheid.’

HAVENGEBIED

Het havengebied bestaat uit Vijfsluizen, de Wiltonhaven en de Wilhelminahaven met internationale topspelers uit de innovatieve maritieme maak- en offshore industrie. De TU Delft en EUR zitten op een steenworp afstand. Met diverse partijen

wordt enthousiast gewerkt aan vernieuwing in dit gebied. Spelers uit het veld zijn initiatiefnemers; in samenwerkingsverbanden worden projecten uitgevoerd.

‘We proberen in dit gebied meer kennisinstituten en duurzaamheid te brengen, en zo nieuwe markten te ontwikkelen. Offshore richt zich steeds vaker op duurzame technologie. Voor bedrijven die hier zijdelings mee te maken hebben, liggen kansen in het havengebied.’

GOEDE OPLEIDINGEN

In de toekomst is er genoeg werk voor zowel hoog- als lager geschoold personeel in de A-20 zone en het havengebied, mits met name de laatste groep goed opgeleid is en meer jongeren kiezen voor techniek. Daarin gaat de gemeente Schiedam investeren.

‘Deze nieuwe wereld is kennisintensiever. Met goed personeel kun je als bedrijf concurreren. De gemeente werkt samen met mbo-scholen om nieuwe technische opleidingen te ontwikkelen. In de haven verkennen we de mogelijkheden voor een Maritiem Onderwijs en Innovatie Centrum, in samenwerking met bedrijven, TU Delft, EUR, Hogeschool Rotterdam en kennisinstellingen die deel uitmaken van de Education Group binnen de Roadmap Next Economy. We zijn er nog niet, maar het begin is er zeker!’

1 Het havengebied

2 Muziek op het water

‘DE LIGGING IS UNIEK, TUSSEN ROTTERDAM EN HET STRAND MET DE GROOTSTE HAVEN VAN EUROPA IN HAAR ACHTERTUIN’

Nissewaard is een geweldige plek om te wonen en te recreëren. Je hebt er de dynamiek van de stad met moderne architectuur, een prachtige bibliotheek, een fraai theater en een bruisend centrum met tal van leuke evenementen. Maar je vindt er ook rust en ruimte in de prachtige natuurgebieden, uitgestrekte polders en eeuwenoude dorpen. De gemeente heeft alles in huis om een topgemeente te zijn, stellen wethouders Christel Mourik (RO) en Jan-Willem Mijns (Wonen).

1

2

3

Een topwoonboulevard hebben ze al, nabij de Hartelbrug, roepen de wethouders. De boulevard staat in de Top 5 van Nederlands beste woonboulevards. En dat is best iets om trots op te zijn. De gemeente Nissewaard timmert hard aan de weg. Mourik: ‘De ligging is uniek, tussen Rotterdam en het strand met de grootste haven van Europa in haar achtertuin’

DE HAVEN

Spijkenisse is een voormalige groeikern met een eenzijdige woningvoorraad. Een woningcarrière maken en doorstromen was tot voor kort lastig, vertelt Mourik. ‘In het verleden is er in een rap tempo geïnvesteerd in het bouwen van rijtjeshuizen. Met een gevulde portemonnee tot 180.000 euro kon je hier alles kopen, behalve appartementen en tweekappers die schaars waren. In de Elementen brengen we balans in het woningaanbod met de bouw van drie woontorens met appartementen, tweekappers en robuuste eengezinswoningen.’

Wethouder Mijns is net zo enthousiast over de vernieuwde aanpak in een oud stukje historische kern.

‘In de jaren ‘80 waren we absoluut kampioen ‘weilanden volbouwen’ met goedkope woningen. Met het project in de oude industriehaven wordt een stukje historisch gebied in ere hersteld met onder andere mooie havenkommen. Bij de koop van een woning kun je een

ligplaats voor je bootje reserveren. Het plan wordt gefaseerd opgeleverd en is voor iedereen bereikbaar: jonge gezinnen, starters en vijftigplussers. De verkoop van de eerste fase loopt als een tierelier.’

KREKEN VAN NIBBELAND EN PARK WATERRIJK

Hou je meer van de polder en een landelijke omgeving dan kun je goed terecht in de kernen. De gemeente Nissewaard is daar met de bouw van Krekken van Nibbeland gestart in Zuidland, een nieuwbouwproject bestaande uit tweekappers, villa's en rijtjeshuizen. Mijns: ‘Mensen kiezen hier specifiek voor rust.’

In Park Waterrijk kies je voor een vrijstaande woning, tweekapper of rijtjeswoning in een natuurlijke omgeving aan het water. Een totaal ander concept dan dat in het Havengebied, garandeert Mijns.

‘In de huizen in Waterrijk is veel hout verwerkt; in het havengebied is met ruige bakstenen in diverse kleuren en maten gewerkt. Mensen kiezen bewust voor een duidelijke architectuur en locatie.’

STADSCENTRUM

Het stadscentrum moest een gezellige huiskamer worden, en daarin is de gemeente Nissewaard geslaagd. Eind jaren ‘90 had de gemeente Spijkenisse nog het minst aantal m2 winkelruimte per hoofd van de bevolking in heel Nederland. Nu is er een mooi winke-

laanbod in een gerenoveerd winkelcentrum met nieuwe gevels, een bibliotheek van architect Winy Maas en theater met het signatuur van Ben van Berkel. Markante herkenbare gebouwen waar de bevolking zich mee identificeert. En er is volop horecagelegenheid. Ook belangrijk, stelt wethouder Mourik.

‘We hadden één terras voor 75.000 inwoners waar je in de zon kon zitten. En, je moet ook niet vergeten dat de oudere generatie uit Rotterdam komt en daar winkelde, sportte of vertier zocht. Ons centrum is nu een grote gezellige huiskamer geworden waar mensen elkaar ontmoeten en verbindingen ontstaan. De komende tijd knappen we het metrostation op.’

RECREATIEVE ONDERNEMERS BERNISSE

Het stedelijke Spijkenisse is tevreden over de fusie met het landelijke Bernisse, zes woonkernen die in een ongelooflijk groot groengebied liggen. Het moet een bruisende plek worden, een recreatiegebied waar je lekker kunt ontspannen. Daarom wil de gemeente Nissewaard recreatieve horeca- of watersportondernemers naar het Bernissegebied halen.

Mourik: ‘Eigenlijk hebben we alles in huis om van Nissewaard een fantastisch woon-, werk- en recreatiegebied te maken. Een gemeente waar je niet weg wilt!’

1 Boekenberg Spijkenisse

2 Het Uitplein

3 Elementen

‘LANSINGERLAND IN TOP 10 VAN ECONOMISCH BEST PRESTERENDE NEDERLANDSE GEMEENTEN’

Lansingerland bestaat 10 jaar! De op één na grootste innovatieve glastuinbouwgemeente is de jongste en snelst groeiende gemeente van Nederland. Wethouder Albert Abee van Economische Zaken en Grondzaken: ‘De vraag op de landelijke woningmarkt ligt vol op stoom. Lansingerland, met haar vele nieuwbouwprojecten en aantrekkelijke woonomgeving, profiteert hier honderd procent van mee. Ook verkopen we veel bedrijfskavels.’

Muurkas met plastic

Wethouder Albert Abee

VDI front

Abee omschrijft Lansingerland, een fusie van de gemeenten Berkel en Rodenrijs, Bergschenhoek en Bleiswijk, als een groeigemeente met goede voorzieningen: wonen in het groen, goede verbindingen, volop werkgelegenheid in en nabij de gemeente en een mooi winkelaanbod.

‘Waar andere binnensteden kampen met leegstand in de retail wordt bij ons het aanbod uitgebreid, best uniek in de MRDH.’

Voor recreatie hoeft u ook niet uren te reizen met De Skiberg, Outdoor Valley, het Lage- en Hoge Bergse Bos, Elysium en natuurgebied De Rottemeren binnen handbereik.

‘Zowel op het gebied van wonen, werken en recreëren vinden hier veel ontwikkelingen plaats, vaak in samenwerking met onze buurgemeenten. Goed samenwerken en afstemmen is belangrijk. Met onder andere de Roadmap Next Economy en de Regionale Investeringsagenda zorgt de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) voor de dynamiek en het elan in de regio.’

TOP 10

Lansingerland heeft de MRDH veel te bieden. Naast een aangenaam woon- en leefklimaat zijn in Lansingerland steeds meer innovatieve ondernemers actief. Met name op het gebied van de glastuinbouw en kennisontwikkeling. De gemeente staat niet voor niets al enkele jaren in de

Top 10 van economisch best presterende Nederlandse gemeenten.

‘We leveren een belangrijke economische en duurzame bijdrage in de regio. In Lansingerland zijn bijvoorbeeld meerdere aardwarmtebronnen die de glastuinbouw voorzien van energie en warmte. Warmtenetwerken benutten die restwarmte vanuit de industrie voor de teelt. En er is nog ruimte voor nieuwe bedrijven op moderne bedrijventerreinen als Oudeland en Bleizo/Prisma. Met de komst van NS-station Lansingerland-Zoetermeer wordt het openbaar vervoernetwerk robuuster en ingezet op leisurevoorzieningen, en wordt een woonmilieu ontwikkeld waar behoefte aan is.’

HOLLAND RAIL TERMINAL

De gemeente Lansingerland, en met name de kern Bleiswijk, is een logistiek centrum waar dagelijks honderden vrachtwagens vol (lokale) producten (groente, bloemen en planten) de regio in - en uitrijden. Dit transport gebeurt nu grotendeels per vrachtwagen. Met als gevolg: veel verkeersbewegingen en een hoge uitstoot van CO2. De aanleg van de railterminal in Bleiswijk, rondom het veilingterrein vanaf de A12 en het spoor tot aan de bebouwde kom, maakt de ontwikkeling van de eerste klimaatneutrale vervoersketen wereldwijd mogelijk. De terminal maakt gebruik van elektrisch vervoer op het terrein, lokaal opge-

wekte groene energie voor de koeling van containers én zet elektrische treinen in.

Met de bouw van de Holland Railterminal haakt de gemeente Lansingerland in op de internationale trend om intensieve goederenstromen te bundelen in zogenaamde goederenhubs.

‘Een aantal bedrijven uit binnen- en buitenland heeft interesse in de Holland Railterminal. Met vertegenwoordigers van de overheid, het spoorwegnetwerk en diverse brancheorganisaties bekijken we welke stappen er te nemen zijn op het gebied van financiering, management en capaciteit.’

INTERNATIONALE GREENPORT

Bleiswijk, Bergschenhoek en Berkel en Rodenrijs vormen met hun hoogwaardige, duurzame en innovatieve glastuinbouw en toeleveringsbedrijven een internationale hotspot. Lansingerland was dit jaar eregast en delegatieleider op de 18^e Agri-Food expo in Shouguang, China. Meer dan 25 Nederlandse bedrijven, waaronder acht uit Lansingerland hebben deelgenomen aan deze handelsmissie met wereldmarktleiders als Koppert Biological Systems, Anthura en Wageningen UR. De missie werd mede georganiseerd door het eerste Chinese glastuinbouwproductiebedrijf van Europa, Shouguang Vegetable Industry Holding Group, dat gevestigd is in Lansingerland. Abee: ‘Een bedrijf om trots op te zijn!’

CAPELLE A/D IJSSEL WERELDPRIMEUR: DE PARKSHUTTLE IN CAPELLE

‘Parkstad naast Economische Motor’ is de slogan van de gemeente Capelle aan den IJssel, die op 15 km² 67.000 inwoners telt. De ligging onder de rook van Rotterdam biedt veel economische voordelen. Met veel groen en een dorpskarakter is Capelle bovendien een prettige stad om te wonen én te werken. Met meer arbeidsplaatsen dan werkende inwoners, is Capelle een economische motor in de regio, dus interessant voor bedrijven.

Binnen de metropoolregio Rotterdam Den Haag heeft Capelle een sterke positie, verzekert wethouder Eric Faassen, want de stad heeft heel wat te bieden aan de regio.

‘Aantrekkelijke woonwijken, een goed opgeleide beroepsbevolking en fantastische vestigingslocaties voor nieuwe bedrijven. De korte lijnen en kwalitatief goede dienstverlening zijn échte USP’s in Capelle. Onze accountmanagers voor ondernemers denken vanuit de ondernemer en kijken met die blik naar onze gemeentelijke organisatie. Hoe kan die nog sneller, nog scherper en nog praktischer onze ondernemers ontzorgen? Zodat zij kunnen doen waar ze goed in zijn: ondernemen.’

VAN RIVIUM BUSINESSPARK NAAR RIVIUM CAMPUS

‘Rivium is een aantrekkelijke plek waar niet alleen wordt gewerkt, maar waar het ook prettig verblijven is’, stelt Faassen. De gemeente richt zich met Rivium niet alleen op de eigenaren en bedrijven, maar ook op de (toekomstige) bewoners en bezoekers

van het gebied. Kortom, Rivium is meer dan alleen een kantorenlocatie.

‘We willen door het aantrekken van nieuwe en complementaire gebruikers en functies, een uniek en onderscheidend ecosysteem creëren en daarmee Rivium Businesspark transformeren naar Rivium Campus. Rivium Campus wordt een plek waar wonen, werken en vrije tijd hand in hand gaan. Wij staan open voor alle initiatieven!’

KNOOPPUNT VAN INNOVATIEF VERVOER

In 1999 had Capelle aan den IJssel het eerste zelfrijdende systeem in Nederland met de Parkshuttle. Volgend jaar zal de Parkshuttle ook autonoom over de openbare weg rijden tussen het andere verkeer. Het eerste systeem op de openbare weg waarbij geen safety driver of steward in het voertuig aanwezig is. Een wereldprimeur! Wethouder Verkeer en Vervoer Dick van Sluis: ‘Onze ambitie is om van Rivium een knooppunt van innovatief vervoer te maken. Dit is een

belangrijke stap om toonaangevend te zijn op gebied van zelfrijdend vervoer. We gaan ook elektrische deelfietsen aanbieden en laten alle vervoersvormen als auto, fiets, waterbus, Parkshuttle en metro goed op elkaar aansluiten. Zelfrijdend vervoer maakt straks echt integraal onderdeel uit van de vervoersketen en is niet meer alleen een oplossing om van metrostation Kralingse Zoom naar Rivium te reizen.’ Deze ambitie sluit goed aan op de ontwikkeling van Feyenoord City, bezoekers van voetbalwedstrijden en evenementen kunnen straks vanaf Rivium rechtstreeks naar het stadion. Daarnaast onderzoekt de gemeente of de Parkshuttle door kan rijden naar de Erasmus Universiteit.

SAMENWERKEN

Capelle mag de regio heel wat te bieden hebben, volgens Faassen snijdt het mes aan twee kanten.

‘Capelle is natuurlijk geen eiland: het grootste deel van onze inwoners werkt buiten de stad. Veel van de banen in Capelle worden vervuld door werknemers uit andere gemeenten. Capellenaren shoppen soms in De Koperwiek in het vernieuwde stadscentrum en dan weer in Rotterdam. Daarom is samenwerken essentieel. Samen met de 22 andere gemeenten in de MRDH werken we aan de bereikbaarheid van het gebied en aan een aantrekkelijk economisch vestigingsklimaat. Dat komt ten goede aan alle Capelse inwoners en bedrijven.’

Daar komt bij dat de kansen voor Capelle deels ook buiten de gemeentegrenzen liggen.

Faassen: ‘Door samen te werken creëren we meer slagkracht en brengen we ontwikkelingen als Rivium in een stroomversnelling. Met elkaar bereik je immers meer. Bijvoorbeeld in het gezamenlijk Regionaal Investeringsprogramma.’

ZOETERMEER STAD VAN GROEI

Als derde stad van Zuid-Holland verbreedt Zoetermeer haar woningaanbod. Met zo'n 15.000 nieuwe woningen wil de gemeente jong en oud aan haar stad binden. Als ICT-stad -1 op de 10 banen is een ICT-baan- zet zij bovendien fors in op de samenwerking tussen ICT-onderwijs en het bedrijfsleven.

Wethouder Marc Rosier: 'Met ons bouwprogramma willen wij onder meer pas afgestudeerden en nieuwe werknemers in de stad goede huisvesting bieden.'

ETIENNE OLDEMAN

DIF

Bleizo

Noordhove eiland

'Als de gemeente Zoetermeer nu niet ingrijpt, loopt het inwonersaantal op termijn terug. Jongeren, en vijftigplussers die kleiner willen wonen, vertrekken omdat ze hier geen geschikte woning meer vinden. Andersom is het voor pas afgestudeerden, die bijvoorbeeld bij Siemens, Atos of Teleplan op het Dutch Innovation Park gaan werken, ook lastig om in Zoetermeer een fijne woonplek te vinden', zegt wethouder Rosier stellig. Die trend wil het college keren.

GROEI EN KWALITEIT

'Als je die mensen aan je stad weet te binden, kunnen we de huidige voorzieningen op peil houden en zelfs laten groeien. Er is behoefte aan minimaal 10.000 nieuwe woningen; die kans willen we pakken. Groeien willen we, maar wel met kwaliteit. Denk aan mooie hoogbouw, huur- en koopappartementen; er zijn diverse kleinere geschikte locaties in het centrum. In een aantal gebieden in de stad waren we al aan het ontwikkelen en dat versnelt nu in een rap tempo. Daarnaast liggen er tussen de A12 en de binnenstad aan elkaar grenzende ontwikkelingsgebieden, die we gezamenlijk bekijken met als doel

het realiseren van één aansluitend woongebied. Onze bouwagenda gaat uit van totaal 16.000 woningen en draagt bij aan een levendige jonge en actieve stad.'

VERBINDING ONDERWIJS EN BEDRIJFSLEVEN

Met de big IT corporates en De Haagse Hogeschool met haar IT-opleidingen in Zoetermeer, focust de gemeente zich op het Dutch Innovation Park op excellent onderwijs en onderzoek en toegepaste IT-innovatie op het gebied van big data analytics, e-health en cyber security.

Rosier: 'Met Atos, De Haagse Hogeschool en InnovationQuarter hebben wij een regionaal big data hub opgezet. De MRDH ondersteunt dit initiatief financieel. Uit de regio komen de onderzoeksvragen inmiddels binnen waar o.a. studenten mee aan de slag gaan.'

SHORT STAY EN MEER

'Wij voorzien een forse uitbreiding van het aantal IT-studenten in Zoetermeer. We spelen hierop in met short stay, studenten- en starterswoningen, en het uitbreiden van aantrekkelijke voorzieningen in de stad.

De fysieke ontwikkeling van het Dutch Innovation Park gebruiken we om juist op die plek de integratie van onderwijs en arbeidsmarkt te laten ontstaan. Daarin werken we ook samen met The Hague Security Delta. Bedrijven die zich bewegen in dit gebied zijn op ons park van harte welkom!'

LIGHTRAIL

Zoetermeer is prima te bereiken via de snelwegen, hoewel de verbinding tussen Zoetermeer en Leiden nog wel iets beter kan, geeft Rosier toe. 'De bereikbaarheid wordt perfect met het nieuwe vervoersknooppunt Lansingerland-Zoetermeer. Hier, aan de A12, openen wij eind 2018 een hypermodern Intercitystation, RandstadRail, regionale busterminal en 700 parkeerplaatsen. De volgende stap is een supersnelle LightRail verbinding naar Rotterdam en Leiden.' Met ProRail bekijkt de gemeente Zoetermeer of een deel van het spoor tussen Zoetermeer en Den Haag gebruikt kan worden voor LightRail met de koppeling aan het bestaande tramnetwerk. Zoetermeer blijft bouwen aan het woningaanbod, infrastructuur en werkgelegenheid. ◀